

NACRT

LJUBLJANSKA BANKA DD LJUBLJANA
GLAVNA FILIJALA ZAGREB

ELABORAT O FORMIRANJU I KORIŠTENJU DEVIZNIH
SREDSTAVA GRADANA U RAZDOBLJU OD 1970. - 1991. GODINE

Zagreb, mart 1992. godine

S A D R Ž A J

	Strana
1. UVODNI DIO	1
2. ORGANIZIRANOST I RAZVOJ POSLOVANJA LJUBLJANSKE BANKE ZAGREB od 1970. - 1991. GODINE	3
2.1. Razdoblje poslovanja od 1970. - 1977. godine	3
2.2. Razdoblje poslovanja od 1978. - 1989. godine	3
2.3. Razdoblje poslovanja od 1990. - 1991. godine	4
3. FORMIRANJE I KORIŠTENJE DEVIZNIH SREDSTAVA GRADANA OD 1970. - 1977. GODINE	6
3.1. Društveno-ekonomski uvjeti za razvoj poslova devizne štednje	6
3.2. Razvoj poslova devizne štednje u Filijali Zagreb	7
4. FORMIRANJE I KORIŠTENJE DEVIZNIH SREDSTAVA GRADANA OD 1978. - 1989. GODINE	10
4.1. Društveno-ekonomski uvjeti za razvoj poslova devizne štednje	10
4.2. Razvoj poslova devizne štednje u Osnovnoj banci Zagreb	11
5. FORMIRANJE I KORIŠTENJE DEVIZNIH SREDSTAVA GRADANA OD 1990. - 1991. GODINE	15
5.1. Društveno-ekonomski uvjeti za razvoj poslova devizne štednje	15
5.2. Razvoj poslova devizne štednje u Glavnoj filijali Zagreb	16
6. SAŽETAK I ZAKLJUČNE ODREDBE	19
PRILOG I - Tabelarni dio	23
PRILOG II - Pregled značajnih zakonskih propisa koji su uređivali odnose banaka i NBJ po deponiranju devizne štednje građana	33
PRILOG III - Pregled kamatnih stopa na deviznu štednju građana	37

Elaborat izradili:

LB dd Ljubljana
Glavna filijala Zagreb

LB dd Ljubljana

V.Muratović, dipl. oecc.

J.Gorjup, mag. oecc.

Z.Tomašek, dipl. oecc.
sa suradnicima

D. Omahen, mag. oecc.

1. UVODNI DIO

U skladu s neotudivim pravom na samoodređenje Republike Hrvatske - Sabor Republike Hrvatske na svojoj sjednici održanoj 8. listopada 1991. godine donio je Odluku o raskidanju državno-pravnih sveza na temelju kojih je zajedno s ostalim republikama i pokrajinama tvorio dotadašnju SFRJ. U točci 6. iste Odluke navedeno je da će Republika Hrvatska nastaviti postupak utvrđivanja međusobnih prava i obveza u odnosu na ostale republike bivše SFRJ i u odnosu na bivšu Federaciju. Sabor je također donio i niz zakona - o preuzimanju saveznih zakona iz različitih oblasti koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuju kao republički zakoni - s kojim dolazi i do gospodarskog i finansijskog osamostaljivanja Republike Hrvatske.

Temeljem članka 5. Zakona o preuzimanju saveznih zakona iz oblasti financija - - Vlada Republike Hrvatske - na svojoj sjednici održanoj 19. prosinca 1991. godine donijela je Uredbu o pretvaranju deviznih depozita gradana kod banaka u javni dug Republike Hrvatske. Prema ovoj Uredbi samo banke u Republici Hrvatskoj ustupaju Republici Hrvatskoj svoja potraživanja od Narodne banke Jugoslavije po osnovu deponirane devizne štednje gradana, dok nedomicilne banke svoja devizna potraživanja iz naslova deponirane devizne štednje gradana kod NBJ zadržavaju u svojim bilancama. Za deviznu štednju kod ovih banaka Uredba donosi mogućnost, da devizne štedište cediraju svoja potraživanja na domicilne banke. I u tom slučaju u bilancama nedomicilnih banaka dolazi samo do promjene deviznog vjerovnika, a obaveze se ne reprogramiraju, niti ne dolazi do transformacije depozita u javni dug.

S druge strane zakonodavstvo Republike Slovenije Uradnim listom broj 1/25.6.1991. u točci 19. Ustavnog zakona za provedbu temeljne ustavne odredbe o samostalnosti i neovisnosti Republike Slovenije utvrđuje slijedeće: "Za devize na deviznim računima i deviznim štednim knjižicama uloženim u banke na području Republike Slovenije, za koje je do usvajanja ovog zakona jamčila SFRJ, preuzima jamstvo Republika Slovenija po stanju na dan usvajanja ovog zakona". Iz ovog proizlazi, da važeće zakonodavstvo obiju republike ne regulira jamstvo za deviznu štednju u Ljubljanskoj banci Glavnoj filijali Zagreb, a kamoli omogućuje transformaciju deviznog potraživanja banke do NBJ u javni dug. S time ostaje neriješen osnovni poslovni problem Filijale koja po stanju na kraju godine iskazuje 626,5 mil USD deviznog depozita kod NBJ i 497,5 mil USD obaveza po deviznoj štednji gradana (tečaj 30.09.1991.) Do njegovog razrješenja nije ometana samo provedba programa poslovne i finansijske konsolidacije Filijale, koja je u toku, nego je i u potpunosti blokirano njen statusno rekonstituiranje, koje bi trebalo da se realizira najkasnije do kraja prve polovice tekuće godine.

Imajući u vidu političko, gospodarsko i finansijsko osamostaljivanje Republike Hrvatske, Ljubljanska banka d.d. - Glavna filijala Zagreb se prema propisima do 31.12.1991. godine trebala transformirati u mješovitu banku, a koji rok je pomaknut rješenjem Narodne banke Hrvatske do 30.6.1992. godine, uz nastojanje da se do tog roka transformira u filijalu inozemne banke ili vlastitu banku inozemne banke. Međutim, pitanje preregistracije Glavne filijale Zagreb je vezano za pitanje razrješenja javnog duga iz naslova devizne štednje, što je potvrđeno i sa člankom 8. Gospodarskog sporazuma o gospodarskoj suradnji Republike Hrvatske i Republike Slovenije.

Sa ciljem pripreme odgovarajućih ekonomskih podloga za razrješavanje problematike transformacije deviznog depozita u javni dug i njegove lokacije odnosno za diobenu bilancu između republika i između republika i Federacije je izrađen i ovaj Elaborat. Elaborat primarno obraduje pitanje deviznog i dinarskog korištenja potencijala, formiranog iz sredstva devizne štednje u Ljubljanskoj banci Zagreb, podijeljeno u tri razdoblja i ne ulazi u pravni vidik razgraničavanja obaveza zbog činjenice izvršene transformacije krajem 1989. godine.

S aspekta pravno-formalne strane gledišta - unutar sistema Ljubljanske banke ova je Filijala bila organizirana u tri vremenska razdoblja na slijedeći način:

- I razdoblje - U 12. mjesecu 1969. godine osnovana je kao Filijala Kreditne banke in hranilnice - Ljubljana, a 18.12. 1973. godine Odlukom Skupštine s važnošću od 1.1. 1974. godine, Ljubljanska banka Filijala Zagreb konstituira se kao osnovna organizacija udruženog rada sa svojstvom pravne osobe. Ujedno se donosi Odluka da se Filijala Zagreb udruži u posebnu organizaciju udruženog rada Ljubljansku banku.
- II razdoblje - Na temelju Odluke Skupštine Ljubljanske banke od 23.12.1977. godine s važnošću od 1.1. 1978. godine, konstituira se Osnovna banka Zagreb kao samostalna pravna osoba. Na temelju Samoupravnog sporazuma Osnovna banka Zagreb udružuje se s drugim osnovnim bankama u Ljubljansku banku Udruženu banku.
- III razdoblje - Na temelju Odluke osnivačke skupštine Ljubljanske banke od 21.12. 1989. godine s važnošću od 1.1. 1990. godine, Ljubljanska banka Osnovna banka Zagreb transformira se u Ljubljansku banku d.d. Glavnu filijalu Zagreb, bez svojstva pravne osobe.

U izradi ovog Elaborata za razdoblje od dvadesetdvije godine su postojale izvjesne teškoće vezane naročito na:

- rekonstrukciju važećih zakonskih propisa te konkretnih mjera ekonomske politike,
- promjene obračunskih sistema otežale su rekonstrukciju bilančnih kategorija i novčanih tokova za razdoblje od dvadesetdvije godine,
- Narodna banka Jugoslavije je vrlo često mijenjala metodologiju rada kroz tehnička uputstva, te u određenim periodima potpuno ili djelomično nije izvršavala svoju funkciju i obveze,
- obimnost dokumentacije, zakonski rok njezinog čuvanja itd.

Kao objašnjenja oko same metodologije izrade Elaborata treba istaknuti da su svi tabelarni prikazi izrađeni u USD po tečaju na dan 30.9. 1991. godine. Izrada analiza po tečaju 31.12. 1991. godine ne bi dala adekvatne podatke zbog različitosti intervalutarnih odnosa nacionalnih valuta nakon političkog, gospodarskog i finansijskog osamostaljivanja republika.

Bazu podataka za period od 1970. - 1977. godine činili su godišnji završni računi banke iskazani u dinarima, uslijed nedostatka analitičkih evidencija. Stanje devizne štednje gradana iz dinarske pozicije u bilanci preračunato je 86% u DEM i 14% u USD po tečaju svake godine (1970. - 1977. godina) uvažavajući strukturu učešća DEM i ostalih valuta u deviznoj štednji na dan 31.05.1978. godine (sačuvane evidencije u devizama su od 1978. godine kada je izvršeno prvo deponiranje u deposit kod NBJ). Dobiveni iznosi preračunati su u USD po tečaju 30.09. 1991. godine.

Bazu podataka za period od 1978. - 1991. godine činila je stvarna valutna struktura u poslovnim knjigama Banke - potraživanja od Narodne banke Jugoslavije i obveze po deviznoj štednji gradana iskazane su u 18 konvertibilnih valuta koje su preračunavane u USD po tečaju 30.09. 1991. godine. Ostale pozicije bilance projicirane su u USD, po tečaju 30.09. 1991. godine na osnovu učešća (%) u bilančnoj svoti za svaku godinu.

2. ORGANIZIRANOST I RAZVOJ POSLOVANJA LJUBLJANSKE BANKE ZAGREB OD 1970. - 1991. GODINE

2.1. Razdoblje poslovanja od 1970. - 1977. godine

U razdoblju od 1970. do kraja 1973. godine ova Filijala posluje kao filijala Kreditne banke in hranilnice Ljubljana - bez statusa pravne osobe. Tad još malobrojna Radna zajednica pružala je kvalitetne usluge štedišama i uskoro stekla puno povjerenje gradana što je doprinijelo snažnom porastu sredstava gradana u Filijali.

U 1974. godini postaje Filijala Ljubljanske banke sa svojstvom pravne osobe i vlastitom upravljačkom strukturom koju čini 14 članica.

Ovo je razdoblje najvećeg poslovnog prosperiteta banke, koji se temeljio pretežno na vlastitim izvorima kreditnog potencijala. Ukupna bilančna suma banke je krajem 1977. godine dostigla 407,5 mio USD, a pri njenom formiraju su sa 73% bila prisutna sredstva gradana. Dominirala je devizna štednja, koja je intenzivno rasla iz godine u godinu i krajem razdoblja dostigla 224,1 mio USD. U skladu sa važećom deviznom regulativom, devizna sredstva su bila obavezno cedirana, da bi njihova dinarska protuvrijednost predstavljala osnovni izvor dinamičnog rasta dijarskog kreditnog potencijala banke.

Na porast devizne štednje znatno utjeće organizirani nastup i formiranje štedne mreže u inozemstvu na razini Ljubljanske banke i otvaranje informacionih biroa u razvijenim zemljama Zapada. U tom periodu vremena Filijala otvara i veći broj ekspozitura - 1971. u Zagrebu (Preradovićeva, Končareva), Varaždinu i Karlovcu, 1973. godine u Čakovcu, 1975. godine u Zagrebu (Dubrava, Boškovićeva, Maksimirská), Bjelovaru i Koprivnici, a 1977. godine u Dugoj Resi i Prelogu.

Dalnjim razvojem poslovanja na toj osnovi, stjecana je sposobnost kreditiranja stambenih i drugih potreba štediša, te se postupno uključivala u kreditiranje poslovnih ulaganja organizacija udruženog rada.

Dugoročni i kratkoročni plasmani u organizacije udruženog rada aktivnije se razvijaju od 1975. godine. Tada su postepeno stvarani uvjeti kako u pogledu raspoloživih izvora sredstava tako i mogućnosti da organizacije udruženog rada, članice banke, proširuju svoju poslovnu aktivnost. Investicijska aktivnost Filijale razvijala se gotovo u cijeloj SR Hrvatskoj, a paralelno sa širenjem mreže ekspozitura. Naime, zahvaljujući upravo sredstvima prikupljenim štednjom gradana mogla su biti vršena ulaganja u proširenje materijalne osnove rada članica i deponenata.

Uvodno je napomenuti da su u ovom razdoblju poslovanja zbog otvorene devizne pozicije - devizno-dinarske transformacije, nastajali takvi unutar bilančni odnosi koji će se reflektirati na cijelokupno daljnje poslovanje ove Filijale o čemu će biti nastavno data detaljnija obrazloženja.

2.2. Razdoblje poslovanja od 1978. - 1989. godine

Krajem 1977. godine 181 organizacija udruženog rada zaključuje SAS o konstituiranju Osnovne banke Zagreb, koja se temeljem SAS-a udružuje u Ljubljansku banku Udruženu banku - kao samostalna pravna osoba.

U 1978. godini Osnovna banka od Narodne banke Hrvatske dobiva ovlaštenje za obavljanje platnog prometa s inozemstvom i obavljanje kreditnih i garancijskih poslova s inozemstvom. Tako je stvorena snažna bankarska institucija, najmlada u Hrvatskoj, koja je brzim tempom stjecala svoje mjesto među poslovnim bankama i komitentima.

Od 1.1.1978. godine ekspozitura Osijek, koja je djelovala u sastavu Filijale Ljubljanske banke Novi Sad, organizaciono se udružuje u poslovanje Ljubljanske banke Osnovne banke Zagreb, a od 1.1.1982. godine u sastav ulazi i dotadašnja ekspozitura Splošne banke Koper sa sjedištem u Rijeci.

Pri kraju ovog razdoblja banka posluje s 20 ekspozitura i 9 isturenih šaltera. U 1978. godini osnovana je Poslovna jedinica u Osijeku, 1982. godine Poslovna jedinica u Rijeci, a takav status dobiva i Poslovna jedinica u Splitu u 1988. godini.

Za napomenuti je, da je djelovanje Osnovne banke bilo usmjereni na ostvarivanje interesa članica, te jačanje povezanosti između članica i banke, potičući na taj način širenje integracijskih procesa, jačanje dohodovnih odnosa i potpunije međusobno korištenje svih potencijala komitenata. Kod ovoga su slobodna sredstva usmjereni na programe koji su pridonosili jačanju reproduktivne i akumulativne sposobnosti privrede okupljene oko Osnovne banke, a sredstva i plasmani Osnovne banke rastu iz godine u godinu.

Tako se ukupna bilančna suma banke u ovom razdoblju povećala za dalnjih 401,7 mio USD, odnosno 98% i krajem 1989. godine dostigla nivo 809,2 mio USD. Udio sredstava gradana se povećao na 83%, a devizna štednja na 615 mio USD. Pri tome je jako važno podvući činjenicu da za razliku od prethodnog razdoblja pretežni dio ovog porasta nije predstavlja nova, slobodna sredstva kreditnog potencijala banke. Naime, u uvjetima vodenja politike u pravilu zatvorene devizne pozicije kroz mehanizam deponiranja kod NBJ i dinamičkog smanjivanja opsega korištenih posebnih likvidnosnih kredita iz primarne emisije za deponirana devizna sredstva gradana je iz godine u godinu dolazilo do povećanja opsega imobilizacije kreditnog potencijala, kojeg banka nije bila u mogućnosti kompenzirati sa porastom ostalih izvora kreditnog potencijala.

Ovo potvrđuje i struktura osnovnih kategorija bilančne sume krajem 1989. godine, pri čemu je 809,2 mio USD ukupne aktive, odnosno pasive bilo strukturirano kako slijedi:

AKTIVA		PASIVA	
devizni depoziti kod NBJ	74%	sredstva gradana	83%
plasmani KDS	12%	trajni kapital	2%
likvid. sr.ob.rez.	2%	sredstva KDS	2%
osnovna sredstva	3%	ostala sredstva	12%
ostali plasmani	9%		

Struktura plasmana pokazuje da je Narodna banka Jugoslavije glavni poslovni partner Osnovne banke, jer uz devizni depozit Osnovna banka ima i obveznu rezervu, rezervu likvidnosti i obvezu blagajničkih zapisa što zajedno čini 76% plasmana. Svega 12% plasmana usmjereni je KDS-ima, dok krediti gradanima čine svega 1%, a cijelokupni trajni kapital angažiran je u osnovnim sredstvima. Uz neregulirani odnos s Narodnom bankom Jugoslavije po pitanju namirenja troškova devizne štednje to čini velike poteškoće u poslovanju Osnovne banke.

2.3. Razdoblje poslovanje od 1990. - 1991. godine

Bivša Osnovna banka Zagreb transformirala se početkom 1990. godine u Glavnu filijalu Ljubljanske banke d.d. - bez statusa pravne osobe. Uslijed velikog udjela sredstava štednje gradana u izvorima sredstava, kao i zbog utroška trajnog kapitala u osnovna sredstva, Osnovna banka ne bi mogla ispunjavati uvjete iz članka 16. Zakona o bankama (multiplikatori) za poslovanje kao samostalna banka. Isto tako transformacijom se nastojalo olakšati poslovanja dioničara primjenom jedinstvenih kamatnih stopa i tarife naknada za usluge.

Poslovnaje Glavne filijale Zagreb organizirano je u središnjoj jedinici u Zagrebu sa tri poslovne jedinice, 28 ekspozitura i 9 isturenih šaltera, te raspolaže s poslovnim prostorom od 17.669 m² od čega je u vlasništvu 11.275m², a u najmu 6.394 m².

Osnovna značajka finansijskog poslovanja je da Glavna filijala Zagreb zbog velikog udjela devizne štednje gradana u sredstvima kreditnog potencijala ima velike poteškoće u ostvarivanju finansijskog rezultata, tj. adekvatne dobiti. Radna zajednica je racionalizirala svoje troškove, smanjila broj zaposlenih za 356 i svrstala se u red jeftinijih radnih zajednica banaka u sistemu.

Tijekom 1990. godine i 1991. godine dolazi do značajnijeg pada svih izvora sredstava - bilančna suma smanjena za 55,4 mio USD, a devizna štednja gradana za 117,5 mio USD, tako da krajem 1991. godine učešće najznačajnijih pozicija u bilanci iznose:

- sredstva pravnih osoba	0,1%
- trajni kapital	2,6%
- sredstva gradana	69,0%
- sredstva iz međubankarskih odnosa	28,3%

U ovom razdoblju odnosi s Narodnom bankom Jugoslavije i dalje se zaoštrevaju što utječe na povećanje likvidnosnih i dohodovnih problema u Glavnoj filijali Zagreb.

Uslijed političkog i ekonomskog osamostaljivanja Republike Hrvatske i Republike Slovenije nastaju i dodatne poteškoće u poslovanju Glavne filijale Zagreb, jer je potrebno razriješiti i pitanje njezinog pravnog statusa.

Iz tog razloga i razloga dohodovnih poteškoća u poslovanju Glavne filijale Zagreb prišlo se izvođenju programa statusnog, organizacionog, poslovnog i kadrovskog konsolidiranja. Jedan dio ovog programa odnosi se i na razrješavanje problematike transformacije deviznog depozita pri NBJ u javni dug, što je sa gledišta pripreme adekvatnih ekonomskih podloga tematika ovog Elaborata.

Poglavlje organiziranosti i razvoja poslovanja Ljubljanske banke Zagreb od 1970. do 1991. godine zaključujemo sa tabelarnim prikazom osnovnih globalnih pokazatelja razvoja banke krajem svakog od analiziranih razdoblja:

POKAZATELJI	1977.	%	1989.	%	1991.	%
Bilančna suma	407,5	100	809,2	100	753,8	100
- Fondovi	9,8	2	18,9	2	21,2	2,6
Ukupna sredstva gradana	297,5	73	671,6	83	520,1	69
- dev.sredstva gradana	224,1	55	615,0	76	497,5	66
- potraž.od NBJ za deponirano deviznu štednju	-	-	576,5	74	626,5	83
- od toga efektivno	-	-	61,7	7,6	61,7	8
Plasmani privredi	210,3	52	98,7	12	61,1	8
Plasmani građanima	75,3	18	0,8	0,1	1,5	0,2
Broj zaposlenih	512		1.435		1.079	
- od toga na posl.s grad.	362		912		592	
Broj ekspozitura bez PJ	14		20		28	

3. FORMIRANJE I KORIŠTENJE DEVIZNIH SREDSTAVA GRADANA OD 1970. - 1977. GODINE

3.1. Društveno-ekonomski uvjeti za razvoj poslova devizne štednje

Sprovedenje gospodarske reforme iz 1965. godine omogućilo je proces liberalizacije na području devizne štednje, a vodenje deviznih računa gradana prenešeno je iz Narodne banke Jugoslavije na poslovne banke. U slijedećim godinama dolazi do vrlo dinamičnog rasta obima devizne štednje, na koji utječe stimulativni instrumentarij ekonomske politike kao i brojne dodatne aktivnosti poslovnih banaka za što većom mobilizacijom deviznih sredstava.

Prema procjenama u 1969. godini u zemlju je usmjerenog cca 20% prihoda naših radnika privremeno zaposlenih u inozemstvu, uz nastojanje da država sa odgovarajućim instrumentarijem iz tog osnova dostigne još znatno veću deviznu participaciju (kako preko štednje kod domaćih banaka tako i preko kupnje robe za devize) i time usporava očekivani trend opsega zaduživanja u inozemstvu i snižavanje troškova deviznog zaduživanja. Postepeno su ukinuta ograničenja kod otvaranja deviznih računa, polaganja i podizanja deviznih sredstava, uvedeni su razni popusti pri kupovini robe za devize, carinske i devizne olakšice, data je mogućnost konverzija, uvedeno je stimulativno ukamaćivanje (od 1975. - u cijelosti u devizama i po jednakim kamatnim stopama kao i za dinarske pologe 7,5%, 9% i 10) itd.

Značajni stimulativni instrument je bila i politika dinarskog kreditiranja na osnovu oričavanja ili prodaje deviza, koji je u pogledu uvjeta (namjena, obim kredita, kamatna stopa i roka vraćanja) devizne štedište značajno privilegirala. Devizna štednja je bila stimulirana također radi većeg očuvanja kupovne moći štediša u usporedbi sa stupnjem očuvanja kupovne moći dinarskih štediša.

Prema navedenom instrumentariju ekonomske politike poslovne banke su bile osnovni nosioci sabiranja i usmjeravanja devizne akumulacije gradana na privremenom radu u inozemstvu i uključivanja tezauriranog stranog novca.

Posebni je značaj analiziranog razdoblja, da banke nisu imale pravo slobodnog raspolažanja niti sa sakupljenim niti sa otkupljenim sredstvima stanovništva. Tako je osnovni instrument stimuliranja banaka za obavljanje poslova devizne štednje bila njihova mogućnost, da na osnovu obaveza prodaje deviza pribavljaju dinarska sredstva, sa kojima su intenzivno povećavale raspoloživi kreditni potencijal za dinarsko financiranje tekućih i investicijskih potreba svojih komitenata. Kroz cijelokupno razdoblje devizno zakonodavstvo neposredno ili posredno koristi instrument obvezne cijene deviza gradana koji otklanja tek donešeni devizni zakon krajem 1977. godine. Naime, devizna sredstva gradana tako nisu bila izvor formiranja deviznih rezervi, odnosno deviznih prava poslovnih banaka. Ograničenje u prometu devizama se odražavalo putem obveznog odstupanja cijelokupnog, a kasnije pretežnog dijela priliva deviza Centralnom deviznom fondu. Kupovina i prodaja su isle preko poslovnih banaka koje nisu imale pravo raspolažanja nad u bilanci iskazanim deviznim sredstvima radnih organizacija i gradana. Banke su ih morale koristiti za izvođenje zakonskih obveza ili ih prodati Narodnoj banci Jugoslavije na njezin zahtjev.

Izuzetak je bio, da su banke raspologale samo sa sredstvima devizno-kreditnog fonda, koji su u razdoblju od 1965. - 1972. godine imale banke ovlaštene za poslovanje s inozemstvom, a njihovo formiranje je bilo prvenstveno ovisno od otkupa deviza od radnih organizacija s kojima su slobodno raspologale putem retencione kvote, statusa pretežnog izvoznika itd.

U sredini 1972. godine banke su dobile simbolično pravo raspolažanja sa 10% u devizama obračunatim kamatama na deviznu štednju u prethodnoj godini ili sa 10% povećanja stanja devizne štednje u prethodnoj godini s time, da kupljene devize kod NBJ unesu u devizno kreditni fond, a od kraja 1974. godine dalje upotrijebe za pokrivanje troškova devizne štednje - primarno troškova štedne mreže i predstavnštava u inozemstvu.

U svibnju 1973. godine započelo je poslovati devizno tržište, a Narodna banka Jugoslavije je na medubankarskom sastanku izravnala cijelokupnu ponudu i potražnju u devizama. Devizno tržište je u promatranom razdoblju djelovalo nesmetano i dozezalo je relativno konstantan obim godišnjeg prometa. Veliki dio "režimski pokritih" deviznih plaćanja u inozemstvo banke su izvršavale iz tekućih deviznih priliva, a preko deviznog tržišta izravnavan devizni suficit ili deficit. U uvjetima nesmetanog djelovanja deviznog tržišta liberalizirani su kreditni odnosi s inozemstvom (ukidanjem DKGP), brzo je raslo zaduživanje i realizacija kreditnih odnosa s inozemstvom.

Opseg deviznih rezervi, krajem 1977. godine povećan je na 2.855 mio USD (što je bilo jednako tri i pol mjesечnom uvozu) od čega su devizne rezerve poslovnih banaka iznosile 666 mio USD (prilog - tabela br. 2.). U njihovom formiranju nisu sudjelovala devizna sredstva gradana, niti su banke s njima slobodno raspologale, već su bile dužne upotrijebiti ih za izmirenje zakonski reguliranih obaveza u inozemstvo ili ih prodati na deviznom tržištu.

I poslovanje efektivnim stranim novcem bilo je u cijelosti u analiziranom razdoblju u nadležnosti Narodne banke Jugoslavije. Ta sredstva su banke mogle upotrebljavati kao pokriće "režimski pokritih" deviznih odliva.

U periodu od 1970. - 1977. godine u bankama nije bilo ekonomskih osnova za pokriće negativnih tečajnih razlika nastalih na deviznu štednju gradana, radi obveze prodaje deviza gradana, zabrane upotrebe valutne klauzule i deviznog kreditiranja u državi. Saldo negativnih tečajnih razlika u bilancama banaka brzo se povećavao, a time i imobilizirani dio njihovog kreditnog potencijala. Suštinski gledano, saldo negativnih tečajnih razlika izražavao je gubitak banke na supstanci koji je nastao radi dinarskog plasiranja sredstava deviznog izvora, odnosno preciznije, radi preljevanja dohotka u korist zajmoprimeca, koji su obzirom na važeće realno visoke negativne kamatne stope bankama vraćali samo dio realnog opsega pozajmljenih dinarskih sredstava. Tečajne razlike nastale do kraja 1974. godine Federacija je pokrila izdavanjem obveznica, a tečajne razlike od 1975. godine bile su u cijelosti prevaljene na banke s tim da je njihovo pokrivanje vremenski razgraničeno.

3.2. Razvoj poslova devizne štednje u Filijali Zagreb

Slijedeći društvene intencije, a u cilju očuvanja i povećanja devizne likvidnosti zemlje, Filijala se od svojih početaka rada značajno angažirala na poslovima prikupljanja deviznih sredstava gradana.

Bazirano na zajedničkoj poslovnoj politici, zajedničkoj tehnologiji rada, te razvijenoj mreži štedne djelatnosti u inozemstvu, primjereni angažman i kvalitetni servis doveli su do značajnog rasta deviznog potencijala gradana tako da krajem 1977. godine on iznosi 224,1 mio USD.

U promatranom razdoblju netto-porast ovih sredstava iznosi 182,0 mio USD, dok 42,1 mio USD iznosi obračunata i pripisana kamata. Prosječni godišnji rast u tom periodu vremena iznosi 22,8 mio USD, dok prosječno godišnje pripisana kamata iznosi 5,3 mio USD. U valutnoj strukturi 86% se odnosi na depozite u DEM, dok se na ostale valute odnosi 14%.

Kretanje devizne štednje u razdoblju od 1970. - 1977. godine

(u mio USD à 30.09.1991.g.)

GODINA	NETTO porast/pad	PRIPISSANA KTA.	UKUPAN PORAST	STANJE DEVIZNIH SREDSTAVA GRADANA
1970.	2,1	-	2,1	2,1
1971.	18,0	0,7	18,7	20,8
1972.	9,8	2,0	11,8	32,6
1973.	10,6	2,5	13,1	45,7
1974.	16,2	4,1	20,3	66,0
1975.	35,6	6,8	42,4	108,4
1976.	41,0	10,7	51,7	160,1
1977.	48,7	15,3	64,0	224,1
	182,0	42,1	224,1	224,1

Osim pripisane kamate od 42,1 mio USD, 182,0 mio USD deviznih sredstava gradana utrošeno je u razdoblju od 1970. godine do prvog deponiranja deviza kod NBJ (tj. 14. 06.1978. godine pro-forma) u okviru tada važećeg jugoslavenskog režima uvoza (prisjetimo se: LB do LB sa tri zvjezdice, LBO, GDK, RK, DK, D, pravo na uvoz oprema po osnovu obračunate amortizacije itd.).

S obzirom na poslovno organizacijsku strukturu Ljubljanske banke i važeći devizni sistem svi priljevi i odljevi deviznih sredstava gradana u periodu od 1970. - 1977. godine bili su realizirani putem dinarskog obračunskog računa, a tek od tada se nadalje uspostavljaju devizni tokovi između LB - Centrale i Filijale Zagreb. To znači,

- da je s jedne strane dolazilo do priznavanja Filijale Zagreb u dinarskoj protuvrijednosti na obračunskom računu na ime glavničkog dijela devizne štednje što je jačalo deviznu poziciju Centrale banke kao sastavnog dijela Centralnog deviznog fonda
- da je s druge strane, primljenom dinarskom protuvrijednosti na ime devizne štednje jačao dinarski potencijal Filijale u Zagrebu.

Iz dinarske protuvrijednosti, primljene po osnovu devizne štednje Filijala je sukcesivno i s puno pojedinačnih iznosa formirala dinarski potencijal iz kojeg je kreditirala gradane, financirala tekuće poslovanje svojih članica, te različite razvojne aktivnosti na području Republike.

U projektu je Filijala u ovom razdoblju gradanima usmjeravala 26% svojih kreditnih plasmana, radnim organizacijama 68%, a ostalo u okviru medubankarskih odnosa. U okviru kreditiranja gradana pretežni dio sredstava bio je usmjeren za financiranje kupnje i izgradnje stanova, te potrošačko kreditiranje, a djelomično i za kreditiranje privredne aktivnosti gradana i zanatlija. U okviru plasmana organizacijama udruženog rada je sve do 1977. godine prevladavalo financiranje tekuće produkcije, a posljednja godina analiziranog razdoblja karakteristična je po velikom povećanju plasmana za investicije.

Krajem 1977. godine ukupni kreditni plasmani Filijale iznose 313,8 mio USD od čega se odnosi na:

- dugoročne plasmane članicama 122,4 mio USD
- kratkoročne plasmane članicama 87,9 mio USD
- medubankarske 25,1 mio USD
- plasmane gradanima 75,3 mio USD
- ostale plasmane KDS-ima i gradanima 3,1 mio USD